

IRÁNYELVEK A HONISMERETI SZAKKÖRÖK MUNKÁJÁHOZ

I. Elvi kérdések

➤A honismereti szakkör kategóriájába tartozik minden olyan szakkör, amely tagjai természeti és társadalmi környezetének – szűkebb értelemben vett hazájának (területének, tájának, városának, városrészének, szövetkezetének, falujának, üzemének, iskolájának stb.) - megismerésére irányuló kutató-gyűjtő tevékenységet és ennek megismertetését elősegítő népművelő és természetjáró /turisztikai/ munkát végez.

A honismereti szakkörök munkája tehát kétirányú:

a, Tagjainak a haza egy-egy meghatározott részének sokoldalú megismerésére való szervezett törekvés.

b, Ennek érdekében kifejtett gyűjtő és feltáró jellegű tevékenységen alapuló művelődési, ismeretterjesztő- és testnevelő munka.

➤A honismereti szakköri tevékenység a szocialista hazafiságra nevelés egyik formája. Célja, hogy a szakköri tevékenység adta nevelési lehetőségek felhasználásával a szakkör tagjaiból hazájukat szerető és hazájukat jól ismerő embereket formáljon. Elért eredményeik publikálásával pedig másokra is ilyen nevelő hatást gyakoroljanak.

➤Ahhoz, hogy a szakkör célját elérje, hogy feladatait helyesen határozhassa meg, előbb néhány elvi kérdést tisztáznunk kell.

a, A hazafias nevelés tárgya a haza, vagyis az a társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális és földrajzi környezet, amelyben a nép él és dolgozik. A dolgozó embernek nemcsak szeretnie, hanem alaposan ismernie is kell környezetét, mert vele él. Nem függetlenítheti saját életétől népét és hazáját, hanem törekednie kell minél alaposabban megismerni környezetete összetevőit, részeit, hogy tudatosan tudja azokat használni, hogy helyesen tudjon velük élni.

b, A haza fogalmának lényeges összetevői, szerves részei:

aa, A nép alkotó és termelő közössége,

bb, A hazában uralkodó társadalmi rendszer,

cc, A terület, amelyen a nép él (nagysága és földrajzi, gazdasági adottságok),

dd, A nép által teremtett anyagi kultúra (városok, falvak, vasutak, gyárak, technikai, gépi berendezések),

ee, A nép által alkotott és használt szellemi kultúra (anyanyelv, folklór, irodalom, művészetek, tudomány).

c, A hazaszeretet tehát nem elvont és elvonatkoztatott érzés, hanem alapja az egyén viszonyának a hazához és a néphez. A hazafiság (patriotizmus) magában foglalja az egyénnek nemcsak az érzelmeit, hanem a haza fogalmának összetevőivel kapcsolatos magatartását, tetteit és cselekedeteit is, amelyek az osztályérdekek érvényesítésére irányulnak. Ezek szerint a hazafiság tényezői:

aa, A hazaszeretet, vagyis a dolgozó osztályok tagjainak magatartása szülőföldjük, lakóhelyük, hazájuk iránt;

bb, Tettek és cselekedetek a haza érdekében:

aaa, Harc a haza haladásáért, a nép boldogulásáért és az azt akadályozó tényezők (külső hódítás, belső reakciós erők) ellen;

bbb, A hazai táj szeretetteljes megbecsülése és megismerése, fejlesztése;

ccc, A szellemi kultúra és az anyanyelv megbecsülése és ápolása;

ddd, A múlt haladó örökségének a megőrzése, fejlesztése, alkalmazása;

eee, Az anyagi kultúra áldozatos fejlesztése.

d, A haza és hazafiság fogalma népünk történelme folyamán nem volt mindig olyan egyértelmű, mint most, amikor a hatalom a dolgozó nép, a munkásosztály és a vele szövetséges parasztság kezében van. Az elmúlt 150 esztendő alatt az uralkodó osztály kevés fogalom és emberi érzelem értelmezésével, magyarázásával élt annyira vissza a dolgozó nép rovására, mint éppen a haza és hazafiság fogalmával és ehhez fűződő érzelmekkel. Ennek a visszaélésnek az indítórúgói természetesen az uralkodó burzsoázia osztályérdekeivel függenek össze. Ennek az évszázados hamisításnak a nyomait, maradványit még korántsem sikerült az egyszerű emberek fejéből, érzelmeiből végleg kiirtanunk, ezért ezzel a hamisítással és jelenlegi megnyilvánulási formáival szembe kell néznünk.

A haza a burzsoázia szerint: a szülőföld, melynek közös vonását a nemzeti nyelv, a nemzeti kultúra és a közös jellem adja, s így a szülőföld szeretete, a tágabb értelemben vett hazaszeretet osztálykülönbség nélküli sorsközösséget, testvériséget jelent. A haza és a hazaszeretet ilyen megfogalmazása a 18. század végén és a 19. század elején a magyar viszonyok között még haladó törekvést takart, egybeesett az általános haladással, de 1867 után mindinkább a nemzeti piac feletti egyedurasságot és a kizsákmányoltak osztályharcainak fokozatos lefegyverzésére való törekvést jelenti. A kezdetben haladó jellegű megfogalmazás így fokozatosan reakcióssá vált és egyre reakciósabb jellegű ideológiává alakult.

A nacionalizmus, a sovinizmus, a kozmopolitizmus, az antiszemitizmus és más hasonló megnyilvánulási formák a burzsoá hazafiság szerves tartozékai. Ezek a burzsoá hagyományok áthatolhatatlannak látszó rétegeikkel szövik át mai is dolgozóink tudatát. Ezért a reakció képviselői minden bírálatot, ami a nacionalizmust és változatait éri, tömegek hazafias érzései és hagyománya elleni támadásnak minősítenek és a tömegek nevében tiltakoznak minden, az „örök nemzeti” célok ellen irányuló „nemzeti beavatkozás” ellen.

A polgári nacionalizmus reakcióssá válásával egy időben jelent meg a történelemben a munkásosztály, amely ma már pártja vezetésével világszerte harcol a nemzetek és nemzeti kisebbségek egyenjogúságáért és szabad fejlődéséért, a népek közötti barátságért és békéért. A harcnak egyik része a burzsoá ideológiák mindenfajta megnyilatkozása elleni szervezett küzdelem. Ennek egyik legjelentősebb formája a hazafias nevelés, az igaz hazafiságra való gyakorlati ránevelés.

II. A honismereti szakkörök feladatai

1. A honismereti szakkörök célja feladataikat is megszabja. E feladatok nem minden szakkörben azonosak. Fenntartó szerveik, elhelyezésük, működési területük, személyi összetételük szerint a közvetlen célok és a munkamódszerek tekintetében egyaránt bizonyos eltérések mutatkoznak. Sőt számos olyan szakkör, vagy művészeti együttes lehetséges /fotóköri, énekkari, tánccsoport stb./, amely a saját munkájához szükséges honismereti gyűjtő, feltáró és rendszerező munkát

időnként maga elvégzi, ezek azonban ettől még nem válnak honismereti szakkörökké. Ajánlatos azonban, hogy ezeknek a csoportoknak az ilyen irányú tevékenységét a helyileg legközelebb működő honismereti szakkörök rendszeresen segítsék, hogy ez a munka céltudatos és szakszerű legyen.

2. A honismereti szakköröket különféle tudományos, művelődési, testnevelési intézmények, társadalmi, gazdasági és állami szervek tartják fenn.
3. A honismereti szakkörök nemei az őket fenntartó intézmények szerint:
 - a, múzeumok múzeumbaráti – vagy más elnevezéssel működő körői a múzeumok gyűjtő területén való illetékességgel;
 - b, iskolák és iskolai intézmények (úttörők, ifjúsági, diákotthonok, diákkönyvtárak stb.) földrajzi, természetrajzi, lakóhelyismereti, történelmi, művészettörténeti, néprajzi- és irodalomtörténeti szakkörői, amennyiben az iskola és környezete, környéke, mint környezet képezi működésük tárgyát,
- nem csupán a tananyag, hanem annak alkalmazása az életre, vagy magának a környezetnek a vizsgálata;
 - c, szakszervezetek, üzemek, vállalatok, tanácsok, termelőszövetkezetek művelődési otthonainak (üzemi klubjainak) az a-b, pontokban megjelölt jellegű szakkörői;
 - d, könyvtárak és egyéb intézmények az ab. – c. pontokban körülírt szakkörői;
 - e, a Magyar Természetbarát Szövetség kötelékébe tartozó túracsoportok és természetjáró szervezetek.
4. A honismereti szakköröket jellemző összetett (komplex) művelődési forma főbb csoportjai:
 - a, kutató-gyűjtő,
 - b, népművelő (művelődési, ismeretterjesztő),
 - b, idegenforgalmi-országjárás és természetjáró (turisztikai)
 - d, külső-és belső szervezési-adminisztratív tevékenység.
 - a, A kutató-gyűjtő munka.
 - aa, Üzemi, termelőszövetkezeti, intézeti, iskolai krónika vezetéséből,

évfordulókra, jubileumokra dokumentumok és szemléltető anyag gyűjtéséből,

bb, földrajzi, lakóhelyismereti, szülőföldismereti,
 cc, néprajzi,
 dd, történeti, helytörténeti, munkásmozgalmi, levéltári, régészeti,
 érmészeti, művészettörténeti,
 ee, irodalomtörténeti adatok és anyag gyűjtéséből és
 feldolgozásából áll.

b, a népnevelő munka a kutató-gyűjtő munka alapján
 ismeretterjesztő előadások,
 viták, könyvismertetések és kiállítások rendezése, tanulmányi
 séták, múzeumlátogatások, üzemi látogatások, kirándulások,
 társas utazások, túrák vezetése; a helyi népköltészeti, népzenei,
 népi tánc- és színjátszó hagyományok felkutatásával
 közreműködés a művészeti csoportok, előadóművészeti
 szakkörök munkájában.

c, Idegenforgalmi-országjárési és természetjáró-turisztikai
 munkának tekintjük a műemlékek, emléktáblák, természeti-és
 történeti emlékek számontartásában, gondozásában és
 ismertetésében való közreműködést – kirándulóhelyek
 felkutatásában és propagálásában való szalmi segítségadást – az
 idegenvezetői szolgálatra való kiképzésben, az idegenvezetői
 szolgálatra alkalmas egyének nyilvántartásában és ellenőrzésében
 való részvételt,- idegenforgalmi,
 országjárési- és természetjárói turisztikai ügyekben az állami
 szerveknek szükséges szakmai tanácsadást és segítséget, a baráti
 országok hasonló szervezeteivel kulturális kapcsolatok
 kialakítását.

d, A honismereti szakkörök külső- és belső adminisztratív és
 gazdasági ügyeinek intézésére alakított részleg munkáján a
 fenntartó szervekkel való összeköttetés, együttműködés,
 ellenőrzés lehetőségeinek a megteremtését és pontos gyakorlatát
 értjük.

III. A honismereti szakkörök szervezeti kérdései

➤A honismereti szakkör sokoldalú munkáját csak abban az esetben
 végezheti eredményesen, ha minden szerep betöltésére megvan a
 megfelelő szakembere. Ahol ennek személyi és tárgyi feltételei
 megvannak – különösen a megyei honismereti szakkörökben – a
 szakköröknek minél sokoldalúbban szervezett munkára kell
 törekedniük.

- Egy-egy tudomány valamely ágazatára – pl. a legújabb kori történelem egy-egy helyi kérdése, vagy helyi népdalok gyűjtése és tanulása- korlátozódó kisebb honismereti szakkör is végezhet egy-egy helyi probléma megoldásában, művészeti szakkörök helyi anyaggal való ellátásában, emlékek gyűjtésében, feltárásában, vagy gondozásában kiváló, jó és folyamatos munkát, amely azonban akkor válik valóban eredményessé, ha a központi (megyei) honismereti szakkörrel kellően egybehangoltan történik.
- a honismereti szakkör eredményes munkájáért a szakkörvezető felelős. Gondoskodik közgyűlés összehívásáról, vezetőség választásáról. A vezetőség tagjainak közreműködésével elkészíti a szakkör éves munkatervét és ennek megvalósításaként minden rendelkezésre álló eszközzel elősegíti a kör tagjainak művelődését, nevelését, szakmai fejlődését. A szakkörvezetők művelődéspolitikai és szakmai továbbképzését a Népművelési Intézet biztosítja a Megyei Népművelési Tanácsadók, az egyes szakszervezeti központok és az M. M. múzeumi osztálya, valamint a Természetbarát Szövetség központjának bevonásával.
- A honismereti szakkörök általános érvényű működési szabályzatát a Népművelési Intézet készíti el a 2. pontban említett szervek bevonásával.
- A honismereti szakkörök hálózatának területi központjaivá, bázisaivá fejleszthetők a megyei székhelyeken működő tájmúzeumok honismereti (múzeumi) szakkörei.
- A II/3. a-e, pontokban felsorolt intézmények honismereti szakkörei megindulásuk kezdetétől éves munkaterveket, elvégzett munkájukról féléves beszámolókat küldenek a Megyei Népművelési Tanácsadónak, hol a képzőművészeti jellegű szakkörök bizottságában működő honismereti szakköri felelős értékeli azokat.
- A megyei tanács székhelyén működő központi jellegű honismereti szakkör a megyei honismereti szakköri felelős vezetésével a megye területén folyó honismereti munka jellemző adatait összegyűjti. Összefoglaló jelentését a kimagasló, irodalmi értékű és általános érdekű szakköri tanulmányokkal együtt megfelelő bírálóbizottsági vélemények rögzítése után, évkönyv formájában nyomtatásban is közzéteszi. Az ehhez szükséges anyagi alapról a Megyei Népművelési tanácsadó útján gondoskodik.
- A II/3. a-e, pontokban felsorolt intézmények honismereti szakköreinek felszerelése, valamint a szakkörök által gyűjtött muzeális

értékű tárgyak, iratok, feljegyzések a szakköröket fenntartó intézetek és intézmények tulajdonát képezik. A központi /megyei/ honismereti szakkör szervezési részlegének kötelessége azok biztonságos és szakszerű elhelyezésének és kezelésének ellenőrzése, az esetleg fennálló hibák kiküszöböléséről való gondoskodás.

Kérjük a honismereti szakköröket és a honismereti szakkörök irányításával foglalkozó társadalmi és állami szerveket, intézményeket, hogy a fenti elvi és módszertani útmutatások segítségével tegyék céltudatosabbá és tervszerűbbé a szakkörök tevékenységét. Szükségesnek tartjuk a honismereti mozgalom üzemekben és termelőszövetkezetekben való szélesebb körű kibontakozását.

(Először megjelent: Népművelési Tájékoztató 1960. ápr. – A III. rész átdolgozását a Megyei Népművelési tanácsadók létesítése tette szükségessé.)

Népművelési Intézet – Hazafias Népfront 1960.